

УДК 37.013.43

ВИХОВАННЯ ЛЮДИНИ КУЛЬТУРИ ЗАСОБАМИ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ

С. С. Рашидова

У статті подається аналіз і визначення дефініцій «культура», «людина культури» у філософській та культурологічній літературі та обґрунтовується педагогічний підхід до виховання людини культури засобами художньої літератури.

Пропонуються засади культурної педагогіки, обґрунтовані кінцевим завданням освіти – вихованням людини культури, а також положенням про те, що культура виступає регулятивним і захисним механізмом, що гарантує життєдіяльність людини. Як один із засобів виховання людини культури і складова духовної культури розглядається художня література, що робить свій позитивно-перетворюючий вплив на людину і світ.

Ключові слова: культура, людина культури, виховання, художня література, сенс, катарсис.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. Сучасне життя у всьому своєму різноманітті, глобалізаційні процеси у всіх сферах, цивілізаційні катаклізми в різних свої проявах потребують людини не стільки технократичної (як це було ще донедавна), не просто з інноваційним мисленням (на чому часто акцентують увагу сучасні дослідники), не тільки з планетарним мисленням (що, безумовно, є актуальним), а людини культури – носія, транслятора і творця культурних основ нації та загальнолюдських цінностей; моральної, інтелектуальної, художньо-естетичної, правової, екологічної, валеологічної, економічної, громадянської культури; мовленнєвої, професійної, особистісної, культури взаємодії тощо. Саме така людина спроможна, на наш погляд, і до інноваційного мислення – нового у даних умовах життя, що стрімко змінюється, і до планетарного мислення – розуміння усіх загроз людству на планетарному рівні, «крихкість» життя планети, «крихкість» людини і людства.

Науковці й практики не полишають зусиль віднайти універсальні й нові засоби щодо виховання взагалі, й виховання людини культури зокрема. Відповідь, здається, на поверхні. Найкращі засоби – це наука і мистецтво, зокрема художня література, перевірені часом і обґрунтовані з позиції науки і педагогічної практики. А от як це робити, щоб виховати саме людину культури, а не антикультури, питання залишається відкритим.

Завданнями статті є аналіз і визначення дефініцій «культура», «людина культури» у філософській та культурологічній літературі та обґрунтування педагогічного підходу до виховання людини культури засобами художньої літератури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. В науці існує безліч визначень культури. «Зокрема, Е. Тейлор розуміє культуру як комплекс знань, вірувань, законів, звичаїв та інших здібностей та навичок, набутих людиною як членом суспільства; Х. Ортега-і-Гассет вбачає в культурі соціальні форми і способи облагороджування біологічних потенцій людини; К. Маркс визначає культуру як уречевлені сутнісні сили людини; для М. Гайдеггера культура являє собою умову і спосіб реалізації верховних цінностей шляхом культивування вищих людських якостей; згідно з П. Гуревичем, культура – це усвідомлена робота духу з удосконалення всього, що оточує людину; Г. Францев визначає культуру як сукупність матеріальних та духовних цінностей; у Е. Маркаряна культура виступає способом людської діяльності» [цит. за: 14].

Сучасна філософія розглядає культуру як поняття суто антропологічне, сутнісно пов'язане з феноменом людини (В.В. Багацький, А.О. Белік, І.Д. Доннікова, Л.І. Кормич, В.М. Розін, О.В. Ромах, Л.О. Сандюк та інші). Як людинозберігаючий спосіб буття розглядає культуру І.Д. Доннікова; як спосіб діяльності людини по оволодінню світом – Л.І. Кормич, В.В. Багацький; за О.В. Ромах, культура виконує функцію облаштування людини, а «людину культури» філософ розглядає як соціально-моральну цінність; Л.О. Сандюк всю багатоманітність дефініцій культури зводить до трьох найбільш поширених в науковій літературі груп визначень – соціологічних, аксіологічних, онтологічних.

До аналізу дефініції «людина культури» і питань виховання людини культури зверталися у своїх працях Є.В. Бондаревська, Г.В. Дворцева, В.В. Князева, О.В. Ромах, Г.П. Шевченко та інші. Разом

з тим проблема виховання людини культурою засобами художньої літератури залишається недослідженою.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Соціологічні визначення зосереджують увагу на факторах організації й формування певного суспільства. Для соціологічного підходу характерне таке бачення культури: «культура – це стійкі вірування, цінності і норми поведінки, які організують соціальні зв'язки і роблять можливою спільну інтерпретацію життєвого досвіду» (В. Бекет).

Аксіологічні (аксіологія – філософське вчення про природу цінностей) підкреслюють, що культура є *сукупністю матеріальних та духовних цінностей*, які створюються людиною в процесі її життєдіяльності.

Онтологічні (онтологія – філософське вчення про буття) розглядають культуру як *форму самореалізації людини* у всій її багатоманітності. Тут культура постає не перспективою людського життя, а формою існування, реальністю, за якою настає межа людської присутності у світі. Культура – це *спосіб буття людини* [14].

Отже, осмислення культури апріорі неможливе поза проблемою людської сутності та існування, власне як і людського буття поза межами культури (І.А. Доннікова). Полісутнісна людина, яка здатна до творчо-руйнівної самореалізації, потребує людинозберігаючого способу буття, тобто культури [8, с. 63].

Культура і людина в деякому роді – одне ціле: культура «живе» в людях, їх творчості, активності, переживаннях; люди, в свою чергу, живуть в культурі. Культура, з одного боку, постійно занурює людину в протиріччя і ситуації, які вона повинна вирішувати, з іншого – надає їй знаряддя і засоби (матеріальні і символічні), форми і способи («культура починається з правил», – говорить К. Леві Стросс), за допомогою яких людина протистоїть цим ситуаціям. Розвиток культури і людини є єдиний процес асиміляції природи, розвитку засобів, знарядь, форм і способів діяльності, соціальних інститутів [12].

Культура виконує функцію облаштування людини, так як культуросообразність предметності різних її видів служить задоволенню різноманітних людських потреб: матеріальних, вітальних, духовних, соціальних. При цьому часто надзвичайно важливий сам процес, а не стільки результат участі в культурогенній діяльності. Саме він може давати людині почуття величезної самореалізації, самодостатності, самоздійснення, відчуття майстерності та свободи творчості [13].

Культура, з одного боку, спрямовує людську діяльність, з іншого – за допомогою заданих моделей вона духовно-змістовно визначає, регламентує і контролює людську діяльність у всіх її проявах. Таким чином, постійне окультурення людиною дійсності, поміж всього, включає виявлення і виробництво нових можливостей для створення цінностей, для покращення і облагородження на цій основі умов людського життя, і що важливо – для блокування антигуманних явищ. Мова йдеться про розвиток людини культурою як соціально-моральної норми [13].

Сама культуросообразність і культурософормленість людини, тобто її здатність засвоювати, творити, транслювати цінності культури – процес абсолютно закономірний, більше того, кожна людина, розвиваючись, з віком культурологізується, тобто в поле її зору, крім чисто професійних та інших повсякденних цінностей, активно включаються цінності всього плати культури. Не випадково існує афоризм, що «вік людини – це сума культури»...

Людина, що виступає творцем культури (якихось культурних зразків) одночасно виступає творцем своєї особистості – нових потреб, що постійно підвищуються, нових здібностей і якостей – здатностей «людини культури», «так як основою її діяльності виступала культурогенна творчість». «Тож, особистісна форма культури постійно перетікає і створює предметну, а нова предметна форма вимагає вдосконалення особистісної. Саме в цьому процесі створюється «людина культури», через яку вдосконалюється і соціально нормується все довкілля [13].

Тож, істини культури мають сенс, лише ставши частиною життєдіяльності людини. Так, Х. Ортега-і-Гассет розглядав культуру як засіб, інструмент, що допомагає людині в житті. Людина часто порівнюється філософом з тими, хто потрапив у корабельну катастрофу: для того, щоб врятуватися, вона мусить за щось ухватитися, і вона хапается за культуру, її принципи, цінності, ідеї. По суті, за філософом, культура є системою переконань [10, с. 144].

Культурологія пояснює, що розвиток людини в культурі проявляється в основних формах: по-перше, в культурній творчій діяльності; по-друге, в засвоєнні культурних багатств; по-третє, в особистому прояві культури. Мова в останньому випадку йде про культуру як кордон і межу діяльної активності людини. Вона сприймається й передчувається як захисний механізм, скажімо, у відродженні національної культури, налагодженні економіки, врятуванні довкілля тощо. Отже, культура проявляє себе перш за все у

всьому, що гарантує життєдіяльність людини. Це тим більше важливо в умовах, коли суспільний характер діяльності людини став проявлятися в універсальних формах. Тобто *культура є не що інше, як найбільш універсальна характеристика світу людини і відношення людини до світу* [10, с. 144-145].

Отже, людина культури – це особистість, що живе, розвивається і формується в культурі, виступаючи при цьому і об'єктом впливу культури, і її носієм, яка водночас транслює і створює культуру.

Якщо розуміти виховання як «сходження людини до культури», а культуру як соціальний досвід людства, його матеріальні та духовні цінності, то людина культури – це носій і творець цих матеріальних і духовних цінностей.

Обмовимось, що наші теоретичні інтереси пов'язані з місцем культури в житті людини в сучасному соціокультурному просторі, в основі якої – європейські та загальнолюдські цінності.

Імпонують умовиводи і тих дослідників, що визначають людину культури як людину виховану й освічену. Іншими словами, метою освіти виступає саме людина культури. Так, доктор педагогічних наук, професор Є.В. Бондаревська відмічає, що, «незважаючи на помітну трансформацію ідеї університету від універсального культуротворчого і наукорозвиваючого змісту його діяльності до професійно орієнтованого і прагматично-проектного змісту, університет, як і раніше, залишається в сучасному світі центром науки, освіти і виховання людини культури» [5, с. 28].

Професор Г.П. Шевченко, відома в науково-педагогічному світі як дослідник художньо-естетичного, духовного виховання підростаючого покоління, наукова школа якої набула широкого розповсюдження на теренах усієї України, визначає виховання як процес людинотворчості, культуротворчості, духотворчості. Вона підкреслює, що «культура визначає міру досконалості людини, її освіченість, вихованість, відношення до світу» [18, с. 298].

Людина, «чий розум розвинувся у спілкуванні з наукою, завжди має перевагу перед людиною, яка до неї байдужа. Нехтування наукою означає байдужість до сучасності, до її завдань, невміння мислити її масштабами» [10, с. 271]. Та одного знання замало, щоб сформувати людину культури. Людина має бути вихованою (= моральною = культурною), інакше знання може набувати і руйнівних форм вияву.

Крім того, знання не може бути відірваним від життя, інакше воно не має сенсу. Випускники шкіл, як і вишів, часто відмічають, що їм недостає саме прикладних знань, їх «особистісного смислу», тобто цінності, що, за влучним зауваженням доктора лінгвістичних наук, професора Ю.І. Сватко, перетворюють життя носія знань на КУЛЬТУРНИЙ ФАКТ.

Визначаючи освіту у Світі Людини в аспекті філософії освіти, Ю.І. Сватко підкреслює: «... по-перше, європейська філософія завжди лишатиметься любов'ю до мудрості як життєво втіленого (не абстрактного!) знання, а по-друге – саме життя у Світі Людини має принципово *особистісний* – власне людський вимір.

Ось чому цей новий «простір жити» відкривається як КУЛЬТУРА, або виразна міфологія Світу Людини. Адже тільки в культурі людина «завжди вдома», бо нікого іншого, окрім неї самої й визначених через неї речей, тут узагалі нема. Тож сучасна філософія освіти обов'язково має вирішити проблему об'єднання, синтезу знання і життя – як особистісно забарвленого, тобто *ціннісного ЗНАННЯ* й особистісно увиразненого, тобто *культурного ЖИТТЯ*» [15, с. 182].

Разом з тим способами і засобами «сходження людини до культури» і пізнання себе в культурі виступають мистецтво, художня література як вид мистецтва. «... наука, література, мистецтво піднімаються до чогось більш високого – до культури. Вони є її складовими. У них є спільна мета: вирішити питання про місце людини в природі і її відношення до всесвіту, про смисл життя» [10, с. 271-272].

«Кінцеве і вище призначення мистецтва не в ньому самому, а в удосконаленні людини і суспільства. Тому прогрес мистецтва нерідко вбачають у розвитку його гуманістичних початків» [7, с. 25].

О.А. Андарало, розглядаючи гуманну педагогіку як шлях сходження до культури і відновлення світу, підкреслює фундаментальне значення духовної культури для людини, її розвитку і формування зокрема, і існування світу взагалі. «Культура пробуджує, звільняє, вирощує Людину в людині, відкриває Вічне в тимчасовому, Нескінченне в обмеженому, Загальне та Ціле в приватному і частковому. Сходження у внутрішній культурі є і зростання в людяності, а значить, в здатності просвітлено, чисто і усвідомлено відчувати, мислити і діяти. Духовний вимір Культури пробуджує багатовимірність в людині і виводить її в багатовимірність Космосу. Свідомість, розширена, піднесена і витончена Культурою, за зовнішньою стороною речей і явищ відкриває потаємні глибини

Духоматеріальної Реальності, невичерпну багатоплановість Вселенського Буття» [1].

Саме художня література як складова духовної культури і як засіб гуманної педагогіки якнайкраще, на наш погляд, має вирішувати поставлені вище завдання.

Серед поліфонії функцій, що виконує художня література, одна з найважливіших – її діалогічність. Л. Толстой писав: «Для того, щоб точно визначити мистецтво, треба перш за все перестати дивитися на нього як на засіб насолоди, а розглядати мистецтво як одну з умов людського життя. Розглядаючи ж так мистецтво, ми не можемо не побачити, що мистецтво є один із засобів спілкування людей між собою» [16, с. 84].

Не можливо уявити людину, її життя без спілкування. Через спілкування людина розвивається, формується, самостверджується, пізнає світ, людей і безпосередньо себе. «Буття в культурі, спілкування в культурі є спілкування і буття на основі твору, в ідеї твору» [4, с. 291].

Л. Толстой розумів мистецтво як засіб єднання людей, подолання ворожнечі, роз'єднаності, дикості, засіб виховання почуттів, а отже, і самої людини. За словами Толстого, без мистецтва «люди були б ще більш дикими, і головне, розрізненими і ворожими» [16, с. 84]. Великий класик художньої літератури XIX століття ніяк не міг передбачити, що люди і в XX, і в XXI столітті будуть так далекі від його настанов.

Тож, якщо йти за Л. Толстим, слід знов звернути свій погляд до кращих зразків мистецтва, літератури на всіх етапах розвитку людини, щоб врятуватися від руйнівних впливів ззовні та руйнування себе зсередини. Тобто література разом із освітою як складові культури виявляються тою межею, захисним механізмом, що гарантує життєдіяльність людини. Але література має бути позбавлена ідеологізаторського впливу, вихолощеності заради однієї ідеології, як це було у Радянському Союзі. Література має стати «школою життя», «людинознавством», що в художніх образах і в різноманітних художніх формах (епічній, оповідальній, поетичній, драматургічній) представляють цілісний світ цілісної людини. Цьому завданню сприяє і поліфункціональність художньої літератури, і її особливе місце серед інших видів мистецтв.

«Читання – естетичний фундамент інших художніх комунікацій» (Ю. Борєв) [6]. Нажаль, сучасні школярі та молодь читають мало, вони далеко просунулися в умінні знаходити необхідну інформацію, але не завжди вміло її обробляють, художня ж література поступилася своїм важливим місцем перед інформаційними технологіями. В моєму житті

зустрічалися люди, що не читали художньої літератури зовсім, чи майже не читали. Сумно, що серед них – вчитель-фізик і хореограф, тобто ті, хто виховує підрастаюче покоління, хто ділиться своїм обмеженим досвідом. Зустрічаються люди, що вже у свідомому віці і стані, в силу певних причин, частіше під впливом соціуму, розуміють свою обмеженість у цьому питанні, у них гостро виникає потреба у читанні художньої літератури. Вони розуміють, що дорогоцінний час втрачено, але мають велике бажання надолужити втрачене. Ті ж, у кого розвинута художня потреба в читанні і вона є стійкою, мають більше можливостей всебічно і гармонійно розвиватися.

З одного боку, митець, художник слова – художньо і творчо обдарована людина – створює художній продукт (твір). З іншого боку, читач споживає створений письменником чи поетом художній продукт (твір). Перший (письменник, поет – митець) виступає носієм, транслятором і творцем культури своєї епохи, своєї соціальної приналежності, своєї нації, традицій, творцем або продовжувачем певного літературного стилю, літературної форми тощо. Він творить культуру через художнє слово. Інший (читач) споживає художній продукт (художній твір), під час чого відбувається виховання і формування культурою і в культурі, яку транслює митець.

За К.Д. Ушинським, «мистецтво виховання спирається на науку. Як мистецтво складне і велике, воно спирається на безліч великих і складних наук; як мистецтво воно, крім знань, вимагає здатностей, нахилів, і як мистецтво ж, воно прагне до ідеалу, що вічно досягається і ніколи не досяжному: до ідеалу досконалої людини» [17, с. 15]. Тож, література як мистецтво слова має стати потужним засобом у справі вдосконалення людини, що виховується і формується, адже вона дає безліч прикладів взаємовідносин, спілкування, виховання, життєвих завдань, ситуацій морального вибору, поступків, різноманітних образів тощо.

Література виховує як педагогіка, формує світогляд разом з наукою. Якщо «культура – це спосіб діяльності людини по оволодінню світом» [10, с. 3], то книги, за влучним зауваженням Людвіга Феєрбаха, – окуляри, крізь які ми дивимося на світ [10, с. 160].

Коли мова заходить про мистецтво, то перш за все йдеться про естетико-художні категорії – естетичний смак, естетичний образ, естетичне відношення, прекрасне і потворне, ідеал, уяву, фантазію тощо. І відповідно все це формується у людини, що виховується, через зустріч з художнім твором, і, безумовно, робить свій позитивний вплив.

Разом з тим література краще, ніж інші види мистецтва, розкриває смисли, які часто не дають і науки. «Художника не рятує майстерність, якщо йому нема чого сказати людям. Завдання на сенс може бути завданням багатьох, а не тільки одного художника. Воно може бути загальнолюдським завданням» [11, с. 25]. За М.М. Бахтіним, смисли – це відповіді на питання. «Те, що ні на яке питання не відповідає, позбавлене для нас сенсу» [2, с. 26]. Завдання на смисл – це ще й завдання на совість (В. Франкл, Д.А. Леонтьєв). Художник тут виступає вже не як відокремлений індивід, а як суб'єкт художньої культури, що її творить.

Та, щоб увійти у наш соціальний досвід, смисли мають прийняти знайому нам художню форму [3, с. 406]. «Сенс, який отримується реципієнтом із твору мистецтва – це завжди його власний сенс, обумовлений контекстом його власного життя і його особистості, а не сенс, закладений художником в структурі твору; разом з тим, структура твору будується художником – свідомо чи несвідомо – таким чином, щоб передати або, точніше, підказати людям цілком певний смисл» [11, с. 31].

Наповнюючи смислами, чи відповідаючи на життєво важливі питання, художня література робить і свій облагороджуючий, очищуючий, катарсичний виховний вплив. Читач замислюється, рефлексує, відчуває, плаче, сміється, сумує, захоплюється, переживає, співпереживає – живе повноцінним свідомим і емоційно-чуттєвим життям.

І.М. Карпенко, розглядаючи виховання як духовний катарсис особистості, наполягає, що «тільки катарсис забезпечує збереження цілісної особистості й цілісності виховного впливу одночасно на рівні свідомості, почуттів і поведінки. Крім того, саме в педагогічному аспекті реалізується одночасне, цілісне виявлення усіх трьох складових духовного катарсису (очищення, ускладнення та піднесення особистості)» [9, с. 151].

З художньою літературою пов'язані як художньо-естетичні потреби, так і потреби в творчості. Якщо художник слова творчо самореалізується, створює художній твір, за великим рахунком, створює художню культуру, то реципієнт не просто сприймає, засвоює, читає художній твір, він творчо переробляє все, що пропонує автор, у своїй свідомості, у своїй мисленнєвій діяльності, відбувається трансформація у почуттях і поведінці. Крім того, людина, захоплена літературою, якій притаманна стійка художня потреба, сама випробує

себе у творчій діяльності, у неї, як правило, розвинута уява, фантазія, інтуїція тощо.

Висновки. Таким чином, виявлено:

– основне, точніше, кінцеве завдання освіти – виховання людини культури;

– людина культури – це особистість, що живе, розвивається і формується в культурі (культуралізується), виступаючи при цьому і об'єктом впливу культури, і її носієм, яка, водночас, транслює і створює культуру;

– культура виступає регулятивним і захисним механізмом, що гарантує життєдіяльність людини;

– художня література як складова культури робить свій перетворюючий вплив на людину і світ.

Художня література робить життя людини цікавим, наповненим і окультуреним: наповнює смислом (смислами), розвиває художньо-естетичні і творчі здібності, естетичний смак, уяву, моральні якості, мовлення, поповнює словниковий запас, формує світогляд, сприяє розвитку як образного, так і логічного мислення, діалогічності, дискурсивності мислення. Вона сприяє пізнанню світу, історії, самопізнанню через рефлексію і катарсис, визначенню свого місця у світі. Отже, формує і виховує в культурі і культурою Людину Культури.

Література

1. Андарало О. А. Гуманная педагогика как путь восхождения к культуре и обновлению мира // Научно-методический электронный журнал «Концепт». – 2014. – Т. 14. – С. 66–70. – URL: <http://e-koncept.ru/2014/64078.htm>
2. Бахтин М.М. Искусство и ответственность / М.М. Бахтин. – Киев, 1994.
3. Бахтин М.М. Эстетика словесного творчества / М.М. Бахтин. – М.: Искусство, 1979. – 424 с.
4. Библер В.С. От наукоучения – к логике культуры: Два филос. введения в двадцать первый век / Библер В. С. – М.: Политиздат, 1990. – 413 с.
5. Бондаревская Е.В. Концепция и стратегии воспитания студентов в культурно-образовательном пространстве Педагогического института ЮФУ / Бондаревская Е.В. [Под ред. В.И. Мареева]. – Ростов н/Д: ИПО ПИ ЮФУ, 2007. – 80 с.
6. Боров Ю. Эстетика: Учебник [Электронный ресурс] / Ю.Боров. – М.: Высш. шк., 2002. – 511 с. – Режим доступа: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Culture/Borev/_13.php
7. Ванслов В.В. Эстетика, искусство и искусствознание: Вопросы теории и истории / Ванслов В.В. – М.: Изобраз. искусство, 1983. – 440 с.

8. Доннікова І.А. Культура і людина в онтології становлення / Доннікова І.А. // Гуманітарний вісник ЗДІА. – № 60, 2015.
9. Карпенко І.М. Виховання як духовний катарсис особистості // Духовно-культурні цінності виховання Людини: монографія / Г.П. Шевченко, Т.Л. Антоненко, О.С. Белих, Є.А. Зеленов, І.М. Карпенко, О.Є. Крсець, С.С. Рашидова, С.Ф. Рашидов, Н.В. Фунтікова, О.О. Шайкіна. – Луганськ: Вид-во «НОУЛІДЖ», 2013. – С. 141-160.
10. Кормич Л.І., Багацький В.В. Культурологія (історія і теорія світової культури ХХ століття): Навчальний посібник / Л.І. Кормич, В.В. Багацький. – Х.: Одиссей, 2002. – 304с.
11. Леонтьев Д.А. Введение в психологию искусства / Д.А. Леонтьев. – М., 1998. – 111 с.
12. Розин В.М. Опыт культурологического осмысления российской истории и социальной жизни / Розин В.М. // Российский цивилизационный космос. – М.: Издательский дом «Эйдос», 1999. – С. 93-121.
13. Ромах О.В. «Человек культуры» в социальном пространстве / Аналитика культурологии. – Выпуск № 7 / 2007. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/chelovek-kultury-v-sotsialnom-prostranstve>
14. Сандюк Л.О. Основи культурології: навчальний посібник. [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://westudents.com.ua/knigi/248-osnovi-kulturolog-sandyuk-lo-.html>
15. Сватко Ю.І. Наприкінці Світу Людини: духовність, цінності, компетенції, освіта / Ю.І. Сватко // Духовність особистості: методологія, теорія і практика : збірник наукових праць / За матеріалами VI Міжнародної науково-практичної конференції «Духовно-культурні цінності виховання людини» 27 травня 2015 р. / Гол. редактор Г.П.Шевченко. – Вип. 3 (66). – Северодонецьк: вид-во СНУ ім. В.Даля, 2015. – С.174-197.
16. Толстой Л. Собрание сочинений в 20-и томах / Л. Толстой. – М., 1960-1965. – Т. XV
17. Ушинский К.Д. Собрание сочинений: В 11-ти т./ К.Д. Ушинский [Редколлегия: А.М. Еголин и др.] – М.-Л.: Изд-во АПН РСФСР, 1948-1952. – Т. 8.
18. Шевченко Г.П. Виховання – процес людинотворчості, культуротворчості, духотворчості / Г.П. Шевченко // Духовність особистості: методологія, теорія і практика: збірник наукових праць / За матеріалами VI Міжнародної науково-практичної конференції «Духовно-культурні цінності виховання людини» 27 травня 2015 р. / Гол. редактор Г.П.Шевченко. – Вип. 3 (66). – Северодонецьк: вид-во СНУ ім. В.Даля, 2015. – С. 288-298.

ВОСПИТАНИЕ ЧЕЛОВЕКА КУЛЬТУРЫ ПОСРЕДСТВОМ ХУДОЖЕСТВЕННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

С. С. Рашидова

В статье дается анализ и определения дефиниций «культура», «человек культуры» в философской и культурологической литературе и обосновывается педагогический подход к воспитанию человека культуры посредством художественной литературы.

Предлагаются основы культурной педагогики, обоснованные конечной задачей образования – воспитанием человека культуры, а также положением о том, что культура выступает регулятивным и защитным механизмом, гарантирующим жизнедеятельность человека. Как одно из средств воспитания человека культуры и составляющая духовной культуры рассматривается художественная литература, которая осуществляет свое позитивно-преобразующее влияние на человека и мир.

Ключевые слова: культура, человек культуры, воспитание, художественная литература, смысл, катарсис.

EDUCATION OF MAN OF CULTURE BY MEANS OF BELLES-LETTRES

S. S. Rashydova

The article deals with the analysis and characteristics of the definitions «culture» and «man of culture» in the philosophical and cultural literature. The pedagogical approach to education of man of culture by means of belles-lettres is substantiated.

The author proposes the principles of cultural pedagogy based on the education ultimate objective – education of man of culture, as well as on the statement saying that culture is a regulatory and protective mechanism guaranteeing human vital activity. Belles-lettres having positively transforming effect on man and the world is regarded as one of the means of educating man of culture and as a component of spiritual culture.

Key words: Culture, man of culture, education, belles-lettres, sense, catharsis.

Рашидова Світлана Станіславівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (м. Северодонецьк, Україна). E-mail: svetlana101068@gmail.com.

Rashydova Svitlana Stanislavivna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Pedagogy Department of the Volodymyr Dahl East Ukrainian National University (Severodonetsk, Ukraine). E-mail: svetlana101068@gmail.com